

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

A kiadóhivatalban átvéve:
Egész évre... 16 kor.
Negyedévre... 4 "
Helyben házhoz hordva:
Egész évre... 20 kor.
Negyedévre... 5 "
Vidékre postán szállítva:
Egész évre... 24 kor.
Negyedévre... 6 "

TISZÁNTÚL

POLITIKAI NAPILAP

Megjelenik minden nap a hétfő és ünnep utáni napok kivételével.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Nagyvárad, Apáczai-utca 3.

A szerkesztőség kéziratok visszaadására vagy megőrzésére nem vállalkozik.

Előfizetések és hirdetések a kiadóhivatalhoz intézendők.

Egyes szám ára 8 fillér.

NAGYVÁRAD, augusztus 9.

Tragikum a püspöki széken.

Radnai Farkas Schlauch Lőrinc bibornok váradi püspök felett a váradi kath. körben tartott klasszikus emlékbeszédében a váradi püspök sorsáról a következő találó jellemzést adta:

«sajátságos végzetők van közel egy század óta aváradi püspököknek! A nagy szervező és páratlan munkás *Vurum József* (1821—1827.) hat év múlva e dús javadalmat szerényebbel cseréli föl; — a jótéteményeiben kifogyhatatlan *Lajcsák Ferencz* (1827, 1842.) a püspökségről lemondván, az itteni capucinus atyák zárdájába vonul s templomukban kér nyugvóhelyet; — *B. Bémer Lászlót* (1842—1850.) láncra verve deportálják, idegenben hal meg s halva kerül vissza székesegyháza sirboltjába; — a szegények atyja: *Szaniszló Ferencz* (1850—1868.) itt hagyva oly méltóan betöltött püspöki székét, a bécsi kapucinusoknál vonja meg magát, a hietzingi temetőben leli sirját; — *Lipovniczky István* (1868—1885.) erős lélekkel türt tiz évi szenvedés után nem székesegyháza sirboltjában, hanem hivei közzé, a temetőben jelöli ki nyugalma helyét; — a magy. kath. egyház dicsőssége, a nagy *Ipolyi Arnold* (1886.) hirtelen halállal megszakított alig tétéves kormányzása után, végrendeletével szívét Besztercebányán temetteti el, teteme a nélkül került a székesegyház sz. Mihály-oltára alá.

Slauch Lőrincz bibornok váradi püspök (1887—1902.) a szép, gyöngéd és jó lélek mulandó sátora szintén nem lön a mienk: a temesvári kriptában lelt nyugvóhelyet.»

E sorozatot kiegészíti immár *Szemrecsányi Pál* püspök (1903—1908) tragikuma.

Ötvenkét éves korában került a váradi püspöki székbe. Előbb már 12 esztendeig a szepesi megyének volt főpásztora. Kulturális és hazafias tevékenysége túl terjedt egyházmegyéje határain, hírneve országosan ismert és tisztelt lett, ugyszólván versenytárs nélkül nyerte el az érseki székekkel egy tekintélynek örvendő váradi püspöki széket.

Itt szép reményekkel kezdé meg munkáját mint papságához intézett beköszönő beszédében mondá a Szentatya szavaival: restaurare omnia in Christo. Folytatta szélesebb mederben országos tevékenységét is. Mint a Sz. László társulat elnöke a romániai és bukovinai magyarok támogatására megnyerte a kormány közreműködését is, egyik váradi intézetbe 30 növendéket helyezett el, kikből papokat és tanítókat neveltet a csángóknak. A püspöki kar kongrua- és autonómia-bizottságának ő az elnöke, ő tartja az első önálló eucharistikus kongresszust, tekintélye napról-napra növekszik, a kormány minden fontosabb egyházi vonatkozásu dologban kikéri véleményét. Megyjében új virágzásnak indítja az iskolaügyet, melyet főfontosságúnak tart...

S mikor már munkájának és áldozatkészségének biztató eredményei mutatkoznak itt is, ott is... fizikuma egyszerre megtörik, felmondja a további szolgálatot. Szelleme friss maradt továbbra is, egyházmegyéje nagyobb, fontosabb ügyeit ő intézi azontul is, még a távoból is, de egyházi funkciót végezni nem képes, folytonosan gyógyulást, üdülést keres és dús javadalma mellett szenved mondhatatlanul sokat, szenved ritka türelemmel, szenved évek során át...

A feddhetetlen életben, a törhetetlen hazafiasságban, az áldozatkészségben, az apostoli buzgóságban és a szenvedések elviselésében egyaránt felemelő példát nyújtott mindenkinek.

És most mikor a messze idegenben szenvedése elvégeztetett, porlandó tetemeit haza hozzák, de nem székhelyére, hanem az itt tartadó beszentelés után ősei földére a sáros daróci családi kriptában helyezik örök nyugalomra.

Ezzel véget ér nyolcadik váradi püspök tragikuma is. Vajha ezzel ez az előkelő püspöki szék is felszabadulna valahára a csaknem száz esztendő óta reánehazódó végzet alól!

Dr. V. Gy.

Megyés püspökünk halála.

Az első hírek.

Szombaton este midőn Nagyváradon hírement, hogy *Szemrecsányi Pál* megyés püspök betegsége váratlanul rosszabbra fordult, egyszerre megrohanták a püspöki udvart, — a plébániákat és különösen a szerkesztőségeket, személyesen és telefonon, igaz-e hogy a püspök súlyos beteg? Jobban van-e már a kegyelmes ur? Jött-e már újabb távirat? és más hasonló kérdésekre kellett felelni. Szerkesztőségünkben teljesen lehetetlen volt dolgozni a folytonos telefon csengetésektől. Az utcán, a kávéházakban, a vendéglőkben az emberek mindenütt a nagybeteg püspökről beszéltek.

A lapot már lezártuk, a gép már meg is indult, mikor jön a borzasztó katasztrófa híre: *Meghalt a püspök*... A gép megállott — új lapot csináltunk — szomorut — gyászosat és kitzűztük a fekete lobogót, mert meghalt a püspökünk...

A haláleset híre — dacára, hogy éjjel 2 órakor érkezett villám gyorsan elterjedt és még a nyomdafesték alig száradt meg az újságon már el is kapkodták. Elsőnek a *Tiszántúl* jelent meg és a helyi lapok közül utánunk csak a *Szabadság* közölte a hirt, mely az egyházmegyéjét gyászba borította.

A részvét.

Alighogy megvirradt, alighogy a legkorábban felkelő ember kiment az utcára — gyászban találta Nagyvárad városát. A püspöki palotán, a kanonokok házáin, a templomokon, plébániákon, zárdákon, a városházán, a görög szertartásu püspöki palotán, a Szent László Társulat és igen sok magán házon ki volt tüzve a gyászlobogó.

A Residenciában egymást érik a condobálók. Közülök telemlijük a következőket:

Radu Demeter püspök Biharfüredről, Glatz Antal, Laurán Agoston, Nyes Mózes, Gerő Armin, Mangra Vazul, a helyőrség legmagasabb állásu tisztjei, a csendőrség vezetője, Szokoly Tamás, Siket Traján, Des Escherolné, Varró Domokos és Hoványi Géza.

A részvéttáviratoknak se szeri, se száma. A beérkezettek közül szösz szerint leközzöljük a következőket:

Főtisztelendő latin szertartásu Káptalannak
Nagyvárad.

Jóságos főpásztoruknak elhunytá engem is mély fájdalommal tölt el. Lelki üdvösségért fohászokodva a főtisztelendő Káptalannak, úgy saját, valamint egyházmegyéim nevében igazi részvéteimet fejezem ki.

Radu, püspök.

Főtisztelendő latin szertartású Káptalan
Nagyvárad.

A kiváló egyházfedelem elhunya alkalmából őszintén érzett részvétét fejezi ki a főtisztelendő Káptalannak

Kossuth.

Főtisztelendő latin szertartású Káptalan
Nagyvárad.

Fogadja főtisztelendő Káptalan nagyérdemű főpásztora elhunya alkalmából mélyen érzett részvétem kifejezését

Sterényi.

Fetser Antal püspök öméltósága.

Fogadja méltóságod saját és egyházmegyéje nevében is megyés püspökük elhunya által ért sulyos veszteségükben őszintén érzett részvétem kifejezését

Zichy Aladár.

Méltóságos és főtisztelendő Székeskáptalan
Nagyvárad.

Fogadja méltóságos és főtisztelendő Székeskáptalan pótolhatatlan sulyos veszteséghez szívből fakadó legbenső részvétem tiszteletteljes nyilváníását

Darányi Ignác.

Méltóságos Fetser püspöki helynök urnak
Nagyvárad.

Fogadja méltóságod és kérem tolmácsolja a főtisztelendő káptalan előtt egyházmegyémet ért veszteség feletti legőszintébb igaz részvétemet

ifj. Elek Gusztáv.

A hazaszállítás.

Magyar püspökünk holttestét, a család beleegezésével Nagyváradra szállítják és a Kegyelmes ur holtteste csütörtökön este érkezik ide. Az ideérkezés pontos idejét *Brém* Lőrinc udvari pap csak Bécsből táviratozhatja meg. A holttest kedden indul Schweizből. Megérkezés után a holttest, melyet még *St. Moritzban* bebalzsamoznak és teljes főpapi ornatusbá öltöztetnek, a székesegyházban ravatalozzák fel és azután gyászolozsma tartatik.

A temetés.

A temetés pénteken délelőtt lesz; a székesegyházban fényes papi segédlettel ünnepies requiem lesz, azután beszentelik a halottat. Az egyházi szertartások befejezte után a Muzeum-utcai és a Rákóczi-uton keresztül a pályaudvarra megy a gyászmenet és elszállítják a holttestet *Sárosdarára*, ahol a Szmrecsányi-családnak a sírboltja van.

Itt említjük meg, hogy b. e. megyéspüspökünk a családi sírbolt és kápolna ujtására csak nemrég 80.000 koronát adományozott.

A gyászhir bejelentése.

A káptalan a gyászhir vétele után azonnal jelentést tett Ó Felsége kabinetirodájának, a bécsi nunciának gróf Apponyi Albert kultuszminiszternek.

A káptalan gyűlése.

A I. szertartású nagyvárad káptalan táviratban értesítette a távollevő kanonokokat az egyházmegye gyászáról. Egyben értesítette a káptalan tagjait, hogy kedden délelőtt fogja megválasztani a káptalan a káptalani helynököt.

A nagy halott átadta földi porhüvelyének jobbik részét Urának, Teremtőjének. Ezüst kandalláberek alatt, az idvezültek földöntuli mosolyával pihen szép feje a ravatal párnáin. És citározott közülünk a szentéletű főpásztor,

aki egész életét az örök szép, örök jó, határtalan Hit és boldog Bizodalom öntudatával élte le. A renaissance emelkedett szellemű, bihorban született lelkei közül származott ide ide hozzánk. Az Urnak, mindenható Istenének adta át lelkét a nagy halott, a tulvilági üdvösség szent tudatában.

Apró vonások

Szmrecsányi Pál életéből.

Betegsége csiráját már magával hozta Szmrecsányi püspök ide Nagyváradra, bár akkor senki sem vette rajta észre. Egész életében folytonosan dolgozott a szakadatlan ülmunka végre is megbosszulta magát a gyenge szervezeten.

Egyet ki kell emelnünk. Szmrecsányi püspök betegsége alatt többször került forgalomba olyan mende-monda a közönség körében, mintha a püspöknek nemcsak testi épsége, hanem szellemi frissége is meg lett volna támadva. Ez csak a fantáziából származó üres mese volt. A püspök egész betegsége alatt szellemi erejének teljesen birtokában volt és egyházmegyéje ügyeit a távolból is személyesen intézte. Betegségében készítette el — mint a püspöki kar autonómiabizottságának elnöke azt a javaslatot, mely a kath. autonómiáról készült törvényjavaslatban az őszszel az országgyűlés elé fog kerülni. Állandóan informálva volt az összes eseményekről s munkálkodását az utolsó napig lankadatlanul folytatta. Akinek alkalmá volt vele beszélni, meggyőződhetett róla, hogy Szmrecsányi Pál szellemi ereje meglepően ép, az erős léleknek valóságos diadala a roskadozó test betegsége fölött.

A kór lassan támadta meg szervezetét. — 1904. husvét napján az ünnepi szent beszédet már nem tudta megtartani; szédülés vett rajta erőt. Később azért személyesen végezte az Orsolya-zárdában az ujoncnők fölavatását. A litánia alatt újra rosszul lett, elhomályosodott előtte minden, térdeplő helyzetéből nem tudott felállani s úgy kellett a templomból kivezetni. Még akkor azt hitte környezete, hogy csak muló bajról van szó. A püspök megtartotta rendes életmódját, egyáltalán nem kímélte magát s gyakran késő éjszaka is dolgozott, aktái fölé hajolva, miközben szakadatlanul szivta a legerősebb szivarokat. Minden egyházmegyei vagy uradalmi ügyet a legapróbb részletekig ismerni kívánt s ezért nem került elébe akcso-mag, melyet elejétől végét át ne tanulmányozott volna. A püspöki aulában akárhányszor arra a hirre virradtak:

— A kegyelmes ur ismét az egész éjjelt lámpája mellett töltötte.

Ez az életmód nem tarthatott sokáig. 1904. őszén Szmrecsányi püspök nyakán jelentkezett valamely merevség, amelyet az orvosok nem tudtak mire magyarázni. Majd a merevség a szemhéján is mutatkozott, mire Budapestre utazott s Grósz Emillel megvizsgáltatta magát Grósz idegsorvadást konstatált s ezuttal megállapította, hogy ha a baj tovább lerjed, végzetessé válhatik. A jóslat ime szomorú valóra vált.

Szmrecsányi püspök nem hiába származott ősi magyar családból: megérett rajta mindenkor az igazi magyar öreg ur.

Modorának közvetlenségével, fiuomságával megnyert mindenkit, a kinek alkalmá volt vele beszélni. Tudott szeretetre méltó tenni, a nél-

kül, hogy a leereszkedést érezte volna. Jó-ságát, bőkezűségét érezte mindenki, a ki szükségben hozzáfordult. Ehhez természetesen az kellett, hogy jó gazda legyen. S valóban, püspöksége alatt a váradi püspökségi uradalom jövedelmeit fokozta, úgy hogy a fokozott jötekonyság mellett képes volt tisztikaráról is gondoskodni. Az uradalmi tisztek fizetéseinek bőkezű rendezésével Szmrecsányi püspök ragyogó példát adott a magyar nagybirtokosoknak a számos derék magyar keresztény család boldogulásának vetette meg alapját.

A kis embereknek mindig lelkes pártolója volt. Alatta kezdtek az uradalom egyes kisebb birtoktesteit kiadni szövetkezeti alapon szervezett kisgazdáknak, máshol ismét, ahol szükség volt, örök áron adott el földet a magyar parasztságnak. Az erdők felújításának rendszeres üzemével a jövő erdőgazdaságának adott reális alapot s oly nagyszabású mezőgazdasági programot hagy örökségül utódjára, melynek megvalósítása a jövőnek egyik legszebb teladata lesz.

Mindezt az ő magyar nemzetéért, magyar fajáért tette. Magyar ur volt, magyar nemes volt, a szó legnemesebb értelmében.

A boldogult püspök fölötté szerette a bérlőt. Egy ízben kiment egyik bérlőre, ahol — kevéssel installációja után lévén a dolog — a bérlő nem ismerte meg. Amint a püspök sétált, hozzá csatlakozott a bérlő, elkezdtek beszélgetni. A bérlő hamarosan rátért a maga keserűségére s panaszkokba kezdett. Ez sincs jól, az sincs jól.

— De hiszen csak egyszer találkozom azzal a püspökkel, úgy megmondanám neki, hogy na!

A püspök mosolygott s még biztatta a bérlőt.

— Ugyan mit mondana neki? Meg sem merne szólalni.

— Én? De bizony kipakolnék neki, hogy ez így nem járja, így nem megyünk semmire, a püspöknek másképp kellene tennie a bérlővel szemben.

Aztán folyt a szóözön tovább s mikor elváltak, a bérlő bemutatkozott.

— X. Y. vagyok. De ha szabad kérdeznem kicsoda főtisztelendő ur, hogy olyan jó-akaróm?

— Szmrecsányi Pál vagyok. Isten áldjal! A bérlőnek úgy leest az álla, hogy köszönni is elfelejtett s azóta sem mert a püspök elé kerülni, a ki nevetve mondta el később az esetet.

Tavaly Kétly tanár vizsgálta meg Szmrecsányi püspököt s akkor kérdezte a beteg, vajjon svájci üdülést használhat-e?

Az orvos igenlőleg válaszolt csak azt ajánlotta, hogy ezerméternél magasabb helyre ne menjen.

Mikor üdüléséből hazatélt utazott Szmrecsányi püspök, ismét meglátogatta az orvos-tanárt. Kétly meg volt lepetve a püspök állapotának javulásától.

— Gratulálok, kegyelmes uram, mondotta. Ilyen eredményt igazán nem vártam.

— Hát még, ha megtudná, tanár ur, mi-nek köszönhetem ezt az eredményt, akkor gratulálna csak igazán.

— Kíváncsivá tesz, kegyelmes uram.

— Csak annak, hogy tanár ur tanácsát nem fogadtam meg. Ezer méternél alacsonyabb helyre küldött, én pedig 1800 méter magasán üdültem s mégis itt vagyok.

Akkor látta először St. Moritz-fürdőt s úgy megszerette, hogy az idén is odavágyott. Valami vonzotta erre a gyönyörű helyre — senki sem tudta, hogy meghalni megy oda.

A szerkesztésért felelős
Dr. VUCSKICS GYULA.